

P. Shapoval

THE SOCIAL STRUCTURE AND DEMOGRAPHY OF JUDEA UNDER HELLENISTIC DYNASTIES

This article deals with the social structure and demography of Judea from 301 to 164 BCE when this land was ruled by Hellenistic – Seleucid and Ptolemaic – dynasties, which created their empires on the legacy of the Alexander the Great conquest. The discussion on social stratification is shown on example of various strata such as administrators, slaves or priestly aristocracy (Gerusia and high priest). The typology of these strata is determined by many factors, which based on money-gain-ability, authority or status in society. Furthermore, the article provides a correlation social-economic scheme between economic and social changes in Hellenistic society.

Keywords: Hellenism, economy, social stratification, strata, Judea, Greeks, Ptolemaic empire, Seleucid empire, demography.

Матеріал надійшов 20.05.2013

УДК 94“3”(4)=(1.4)/(=1.9)

Обзор О. М.

ВИНУВАТЦІ ПОШИРЕННЯ ФАШИСТСЬКИХ ІДЕЙ У ФРАНЦІЇ ЗА ВЕРСІЄЮ ГАЗЕТИ «L'HUMANITÉ» (1933–1934 РР.)

У статті досліджується висвітлення у французькій комуністичній газеті «L'Humanité» діяльності фашистських організацій у Франції, а також пов'язані з ними політичні події всередині країни. Наявні опубліковані номери газети дають змогу з'ясувати, на кого вона поклала відповідальність за поширення фашизму та як вона його визначала.

Ключові слова: фашизм, «L'Humanité», Комуністична партія Франції, Шотан.

У міжвоєнний період, зокрема в 1930-ті роки, Західна Європа перебувала у вкрай нестабільному становищі, яке було зумовлене катастрофічною економічною кризою 1929–1933 рр., появою тоталітарних режимів десятиліттям раніше та поширенням фашистських ідей. Не стала винятком і Франція, де фашизм проявився у вигляді таких організацій, як «Вогняні хрести», «Молоді патріоти», «Хлопці короля», котрі спромоглися залучити досить велику кількість послідовників. Економічна криза та калейдоскопічна зміна урядів, жоден з яких не міг

її подолати, зробили французькі середні класи відкритими для фашистських ідей. На особливу увагу своєю масштабністю та численністю заслуговують «Вогняні хрести», метою яких було повалення слабкої корумпованої республіки та встановлення авторитарної влади, сформованої новою елітою з ветеранів війни. Організація досягла таких розмахів, що її члени 6 лютого 1934 р. намагалися захопити парламент та здійснити фашистський переворот. Така права загроза спонукала ліві сили на чолі з Комуністичною партією Франції (ФКП) до активізації широкої

антифашистської пропаганди та розгортання організованої боротьби з фашизмом.

Центральним друкованим органом ФКП була щоденна газета «L'Humanité», яка і є об'єктом цієї наукової розвідки. Шляхом вивчення публікацій цього видання можна простежити, яку політику проводила партія та як вона оцінювала події в країні. Метою нашого дослідження є на матеріалах опублікованих номерів «L'Humanité» за 1933–1934 рр. визначити, на кого Комуністична партія Франції поклала відповідальність за поширення фашистських ідей та якими штампами вона характеризувала фашизм.

Одразу варто вказати, що «L'Humanité» була потужним виданням: станом на 1924 рік, газета мала лише в Парижі 200 тисяч читачів (саме читачів, а не примірників), а на 7 лютого 1934 р. її наклад становив 341 тисячу примірників [12]. У роки ж діяльності Народного фронту популярність «L'Humanité» сягнула найвищого рівня, і вже до кінця 1930-х років наклад видання завжди дотримувався цифри у 340 тисяч примірників – найбільший показник з великим відривом від інших паризьких газет з політичною приналежністю.

Враховуючи такі розмахи «L'Humanité», можна з певністю сказати, що вона мала справляти істотний вплив на широкі робітничі маси паризького суспільства, тож її роль у боротьбі з фашистськими настроями у 1930-ті роки в пресі була визначальною. Звісно, як і належить друкованому органу комуністичної партії, «L'Humanité» пропагувала ідею класової боротьби та засуджувала такі явища, як капіталізм, буржуазія, а особливо фашизм.

Починаючи з січня 1933 р. видання вперше говорить про фашизм у контексті не зовнішнього, а вже внутрішнього ворога, і намагається пояснити причини його появи. Наприклад, 19 січня 1933 р. було опубліковано статтю, в якій йшлося про жахливі умови праці на фабриці з прядіння льону, де молодь працює за копійки всього 3–4 дні на тиждень через часткове безробіття, до того ж постійно хворіє на туберкульоз та інші серйозні захворювання.

Ця молодь, як пише автор статті М. Жіттон, зростала в спустошенні після світової війни, однак жахіть самої війни не знала, але вона хоче жити, а тому змушена вступити в боротьбу за свої права, зважаючи на своє становище [4]. Тож, «якщо ми не візьмемо це до уваги, то в хаосі кризи, яка трясє увесь капіталістичний режим аж до його фундаменту, наша молодь може стати жертвою фашизму» [4]. З цих причин, підсумовує Жіттон, «боротьба проти фашизму вимагає,

щоб ми почали серйозно цікавитися робітничою молоддю – на кону стоїть майбутнє нашого класу» [4].

Отже, з цього погляду журналісти «L'Humanité» покладають відповідальність за поширення фашистських ідей не стільки на самі фашистські організації з їхньою пропагандою, скільки на капіталізм та буржуазію, які апріорі не здатні забезпечити гідні умови праці для пролетарської молоді, а тому вона змушена шукати кращого життя у фашизмі, чим останній успішно користується.

Дедалі наполегливіше на небезпеці фашизму та необхідності боротьби з ним наголошує газета починаючи з 31 січня 1933 р., коли на першій шпальті бачимо величезний заголовок: «Результати політики “меншого зла” – Гітлер став канцлером! За підтримки фон Папена та Гугенберга начальник фашистських убивць стає главою уряду антиробітничого терору, зубожіння та війни. Оголошення комуністичних організацій поза законом – це перший пункт нацистської програми» [9]. Новий німецький уряд у цій статті було охрещено як «машина антипролетарського гноблення», і, крім того, було зазначено, що «гітлеризм безсумнівно скинув маску. Його генеральний штаб – це войовничий утвір, сформований з найгірших ворогів пролетаріату» [9]. Автор статті, Габріель Пері, так само намагається пояснити прихід Гітлера до влади – він наводить логічний ланцюжок, у якому причиною цього стала політика «меншого зла», котру проводила німецька соціал-демократія. З досить високопарною риторикою Пері робить і заклики: «...Сьогодні пролетарський фронт закликає робітників Рейху організувати Об'єднану дію проти злиднів і фашизму. Саме до них, до наших товаришів з Р.С.А (*Parti communiste allemand* – Комуністичної партії Німеччини. – О. О.), до натовпу німецьких пролетарів звертаються всі наші думки в ці трагічні години для історії робітничого інтернаціоналу» [9].

Що цікаво, фінальне послання цієї статті полягає в наголошенні певної причетності Франції до боротьби німецьких робітників та застереженні французького суспільства проти фашизму, що немовби виходить «з вуст» німецького пролетаріату як напучування: «...Але боротьба має перетнути кордон. Робітники Франції, неможливо, щоб приклад убивць у коричневих сорочках не був заразним; неможливо, щоб люди зі свастикою і в залізних касках, об'єднані сьогодні, не мали б у Франції грізних послідовників. Проти них потрібно організувати єдиний цінний опір: боротьбу проти злиднів, проти фашизму,

проти Версальської угоди, проклятою дитиною якої є гітлеризм!» [9].

Наступного дня, 1 лютого 1933 р., «L'Humanité» публікує ще одну гостру статтю: «Коли править “Коричнева чума”, в Берліні, Галле та Дрездені нацистські банди проливають робітничу кров». Під заголовком інформується, що закрито німецьку газету «*Rote Fahne*» («Червоний прапор»), проте «робітники чинять опір убивцям зі свастикою» [10]. Стаття з драматизмом змальовує криваві події попередньої ночі, коли «люди в коричневих сорочках» убили в різних місцях декількох комуністів, і «робітничу кров забарянила тротуар Шарлоттенбурга» – «ера Гітлера оголошує себе ерою полювання на людину» [10]. Так само, як і в попередній статті, в цьому випадку автор Габріель Пері також подає повчальний та застережний контекст: «Якщо робітники Франції не засвоять уроку цих подій, політики соціал-демократії і загалом будь-чого, що виражає співпрацю з буржуазією, то всі ворожі Об'єднаному Фронту маніфестації – навіть якщо вони супроводжуються “лівими” фразами – матимуть у Франції такі ж страшні наслідки, як і політика меншого зла в Німеччині. Саме через спільні загрози ми відчуваємо себе так глибоко пов'язаними з випробуваннями робітничого класу Рейху» [10].

Отже, журналісти «L'Humanité» в перші дні після приходу Гітлера до влади, по суті, били на сполох через страх перед фашистською загрозою, яка набула в очах комуністів як ніколи реальних обрисів. Якщо звести разом основні моменти, на яких зосереджувалися в розглянутих статтях, то передовсім головним винуватцем популярності та поширення фашистських ідей вважали капіталізм, який призвів Європу до небувалої економічної кризи, через яку скоротилася лєвова частка виробництва, позачинялися заводи і як наслідок на вулицях з'явилися сотні тисяч безробітних. Стрімке зубожіння великих мас населення та їхній «розпач і голод» призводили до того, що вони через таку свою розгубленість ставали потенційними легкими жертвами фашистських ідей, запобігання чому і ставили перед собою як одну з основних цілей комуністи. Саме тому їм потрібно було окреслити фашизм як ворога та обґрунтувати його небезпеку, тож дуже швидко було сформовано основні кліше, які пізніше постійно застосовуватимуться щодо фашизму. Найчастіше вживаними словосполученнями для його маркування є «фашизм – смертельний ворог пролетаріату», «фашистська диктатура», «фашистський терор», «коричнева чума», «вбивці зі свастикою».

Однак самого лише маркування було б недостатньо, тому «L'Humanité» для посилення ефекту мала надати своїй аудиторії певні залякувальні аргументи, які пояснювали, чому саме фашизму потрібно остерігатися та активно проти нього боротися. Пропагандисти газети тиснули на такі важелі, котрі беззаперечно діяли на пролетарську свідомість. Так, найпершим аргументом є те, що фашизм спирається на великих буржуа і землевласників та цілком ігнорує права селян та пролетарів, що в дуже короткий період неодмінно призведе до голоду, злиднів та убогості. Фашизм, – це синонім війни, причому війни імперіалістичної, у якій повністю будуть знищені як особиста громадянська свобода, так і соціальний мир. Фашистська влада означатиме ніким не обмежений терор, спрямований насамперед на пролетаріат та на придушення «залишків його прав», вона остаточно припинить класову боротьбу між пролетаріатом та буржуазією і закріпить панування останньої.

Тож, спираючись на такі аргументи, що викликають у читача цілком природну реакцію внутрішнього опору, «L'Humanité» постійно і наполегливо кожен свою статтю закінчувала активними закликами до масових демонстрацій, до згуртування та інтернаціональної співпраці пролетарів Франції та Німеччини задля створення єдиного фронту боротьби з фашизмом, і такі заклики стали справді невід'ємною частиною кожної публікації, що стосується фашизму.

Власне, рівно за рік, у січні 1934 р., заклики «L'Humanité» до демонстрацій спиралися вже не на примарні події за кордоном, а на реальні приводи всередині самої Франції. Пов'язано це було зі скандалом навколо справи Ставіського. Якщо коротко викласти суть цієї справи, то вона полягає у фінансових махінаціях в особливо великих розмірах, вчинених євреєм українського походження Александром Ставіським. Оскільки було виявлено причетність вищих урядових кіл та самого глави уряду Каміля Шотана до покривання фінансових махінацій Ставіського, то саме проти них відтепер і було спрямоване вістря обвинувачень газети: її журналісти навіть винайшли новий термін на позначення уряду Шотана – «ставіскрати».

Так, 15 січня 1934 р. у виданні була докладно змальована масштабна маніфестація робітників у передмісті Парижа Менілмонтані під заголовком «Тисячі робітників енергійно маніфестують у Менілмонтані проти фашистських банд та проти уряду ставіскратів» [3]. Стаття написана не просто критично, а в різкому антиурядовому дусі: «Цей скандал оголив корумпованість

режиму експлуатації та обкрадання і розвинув широкий потік незадоволення робітничого класу. І лише єдиний робітничий клас може і повинен вести боротьбу проти влади, розклад і гнилість якої поглиблюється з кожним днем усе більше. Буржуазні групування ультраправих і їхні банди головорізів не можуть відвернути робітничий клас від цієї чесної боротьби» [3]. Однак, окрім таких досить стандартних закидів уряду в статті простежується ще декілька цікавих моментів. По-перше, її автор Андре Ферра особливим чином подає ворожий образ влади, а по-друге – він визначає долю самої «L'Humanité» в наявній ситуації.

Щодо першого, то на режим Шотана повністю проектується той образ ворога зразка 1933 року, коли газета активно писала про Гітлера та його політику: «...Маніфестації пролетарів спрямовані проти держави патронату, проти держави буржуазії, проти держави експлуататорів та розбійників, які є смертельними ворогами пролетаріату та селянства». У такому ж ключі про «смертельного ворога пролетарів та селян» писалося про фашизм, і це формулювання тепер переносилося ззовні всередину на французьку владу. Окрім цього, було чітко зазначено, що влада намагається «будь-якими заходами придушити скандал, але в той же час намагається нажитися на справі Ставіського, задля зміцнення свого арсеналу репресій та задля фашизації режиму». Доказом цієї фашизації, на думку Ферра, є реорганізація та централізація поліції, а також «шахрайський закон» проти преси, про що заявив сам Шотан [3].

Щодо другого, то на «L'Humanité» чекають важкі часи: «Це преса, яку ставіскари хотіли залишити німою за допомогою соціалістичної партії. Під прикриттям наміру зупинити образи та наклеп вони хочуть заборонити усяке викриття скандальних політиків, функціонерів та експлуататорів. Перед спеціальним трибуналом, скликаним за наказом, комуністична преса автоматично буде засуджена до тисяч франків штрафу, а її представників буде на цілий рік кинуте до в'язниці. Ось така вона, “мораль” радикального уряду, підтримуваного різними соціалістичними фразами, що хоче затягнути скандал Ставіського» [3].

Отже, на відміну від 1933 р., ворог змінив своє положення і «переселився» у Францію, зберігши при цьому свої головні ознаки. Такий метод насправді є досить дієвим, оскільки в умовах спонтанного скандалу такого масштабу потрібно швидко і чітко роз'яснити аудиторії, де «свої», а де «чужі». Через це друкована пропаганда

застосовує старий, такий, що давно використовувався і, відповідно, вже добре закріплений у свідомості читачів, образ ворога. Таким чином комуністична пропаганда пристосовує його до нових політичних умов та потреб пропагандистської роботи.

Ефективність такої політики можна побачити на тому, як саме протікала означена вище маніфестація в Менілмонтані (звичайно, якщо повірити, що «L'Humanité» об'єктивно змалювала події), – йшлося про те, що «сотні робітників масивними групами заблокували суміжні вулиці, щоб не допустити вторгнення фашистів». Дуже показовим є такий опис: «Тисячі пролетарів, серед яких багато молоді, проявляють невсипущу пильність. На вулиці Етьєн-Доле, позаду церкви, гуртується навколо своїх прапорів три-чотири сотні фашистів, яких охороняє поліція (курсив мій. – О. О.). Їхні ватажки бліді: їх охоплює страх, коли вони чують відлуння “Інтернаціоналу”, коли вони чують потужну лулу: “Геть Шотана-Ставіського! Геть фашизм!”. Лише Комуністична партія своїми широкими діями вимете загниваючий капіталізм!» [1].

Важливим у наведеному уривку є не стільки виставляння фашистських лідерів як безсилих боягузів перед потужністю єдиних пролетарських мас, скільки підкреслення тотожності фашизму та наявної влади, тому що фашистські групи стоять не самі по собі, а охороняються та підтримуються поліцією. Поліція висвітлюється в «L'Humanité» як спільник фашизму і тому береться на кпини: журналісти зневажливо називають її *la flicaille*, а самих поліцейських – *les flics, les flicards*, що важко адекватно перекласти українською мовою, але загальне значення наближається до жаргонного «коп», «фараон» тощо. Для того щоб не змінювати звучання та конотацію вислову, термін краще не перекладати жодною мовою, транслітерувати його і залишити як «фліки».

Далі автори продовжують змалювання подій: «Раптом фашистська процесія почала розхитуватися. Фашисти – “Вогняні хрести”, “Хлопці короля” та “Молоді патріоти” – затягують слабеньку “Марсельезу”. Потужно відгукнувся “Інтернаціонал”. <...> Під свист натовпу фашисти тікають. Це ганебна втеча». Далі стаття знову наголошує на підтримці поліції: «Вони тікають за допомогою поліції в метро і автобусах. Незважаючи на цю допомогу, їх освистують, штовхають. Шотан декілька днів тому заявив про свою “велику енергію”, однак ця енергія зводиться до нацькування поліції на паризьких робітників, проти жінок і дітей,

щоб захистити фашистську орду (курсив мій. – О. О.), яка хотіла облаштуватися в 20-му окрузі Парижа» [5].

Отже, паризьку поліцію через таку «співпрацю» з фашистськими організаціями було записано журналістами «L'Humanité» до їхніх же лав. Проте нас цікавить ще й факт ідентифікації цих організацій, оскільки журналістами було згадано три конкретні назви: «Вогняні хрести», «Хлопці короля» і «Молоді патріоти».

Зокрема, «Вогняні хрести», які були найпотужнішими серед інших фашистських організацій, згадуються на початку лютого 1934 р. у зв'язці з новим главою уряду Едуардом Даладье. На нього з боку лівих припала ціла низка обвинувачень, що стосувалися передовсім нерішучої та половинчастої політики боротьби з корупцією. Так, у статті головного редактора «L'Humanité» Поля Вайяна-Кутюр'є «Їхні санкції» за 2 лютого 1934 р. знаходимо напрочуд цікавий логічний ланцюжок. Для повного розуміння варто процитувати основні його положення: «Даладье, що був у міністерстві Шотана, повністю копіює його політику брязкання зброєю – дерев'яними мечами та солом'яними пістолетами! Ми добре знаємо, куди може завести подібне “якобінство” у владі. Щоб ошукати незадоволених робітників, робиться вигляд застосування санкцій – <...> звільнено Томе, але немає навіть спроб зробити те саме з Шіаппом! ШІАППОМ! [sic!] Шіапп і його армія преторіанців з 16 000 поліцейських в уніформі. Шіапп і його “Хлопці короля”. Шіапп і його провокатори, його “Вогняні хрести” та розбійники! Даладье, як і Ерріо, як і Шотану, потрібні ці бандити, щоб утримати контроль над розгніваним через надмірне гноблення пролетаріатом» [13].

Отже, за версією «L'Humanité», влада зацікавлена в існуванні фашистських організацій і навіть підтримує їх, оскільки вони потрібні для протиставлення великим невдоволенням пролетарським масам та запобігання зростанню їхньої активності. Як видно на яскравому прикладі цієї статті, ставлення суспільства до влади справді було негативним. Окрім уже звичних визначень на кшталт «фашистські банди розбійників» у Вайяна-Кутюр'є зустрічаємо ще й нові: уряду було приписано «якобінізм», згадка про який викликає в більшості французів винятково неприємні асоціації, а поліцію на чолі з Шіаппом було названо преторіанцями – дуже саркастично, оскільки, як відомо, преторіанці – це особиста і наскрізь продажна гвардія римського імператора, призначена для його безпеки та охорони.

У цьому ж блоці статей міститься ще цікава для нас інформація. Андре Марті, навівши приклади масових страйків різних категорій населення проти наявного режиму, констатував, що це «передвісники бурі». Виходячи з цього, «всі буржуазні клани погодилися, що фашизація режиму – це єдиний спосіб її оминати через війну. Найбільш шовіністичні, найбільш реакційні до французького імперіалізму елементи принципово прагнуть відкритої фашизації за італійським чи німецьким зразком» [7]. Це формулювання виглядає так, ніби частину його «позичили» з класичного дімітровського визначення фашизму: «Фашизм – це відкрита терористична диктатура найбільш реакційних, найбільш шовіністичних, найбільш імперіалістичних елементів фінансового капіталу». Далі у Марті бачимо ще одне «запозичення»: «Але прогрес цих елементів повільний, тому що вони базуються на відносно слабких та неіснуючих масах. Через це фінансовий капітал тяжіє до фашизації через пряме та тривале зміцнення державної влади» [7].

Стаття є настільки насиченою, що важко охопити увагою всі основні її моменти. Марті зазначає, що «найгірша помилка, якої може припуститися пролетаріат, – це розраховувати на багнети загонів уряду “лівих” Даладье-Фрот-Марке задля зупинення фашистського наступу. Цей наступ здійснюється не лише з боку “Молодих патріотів”, “Вогняних хрестів” чи “Хлопців короля”. Рівнозначно, і навіть у більш загрозливий спосіб, він здійснюється з боку Даладье, Фрота, Марке і Блюма» [7]. Закінчується стаття вже традиційним закликком пролетарів до наполегливої та координованої боротьби, яку оголошено «єдиним методом, яким ми можемо заблокувати шлях до фашизму».

Отже, з цього можна зробити висновок, що «L'Humanité» фактично не розглядала фашистські організації як самостійну політичну силу та майже повністю відкидала можливість того, що вони є незалежними в розхитуванні політичної ситуації у Франції, незважаючи на їхню масштабність та чисельність. Натомість уся відповідальність та звинувачення у фашизмі покладалися на уряди – спочатку на Каміля Шотана, що покривав Ставіського, а потім на Едуарда Даладье, який спершу не вживав жодних заходів стосовно скандального префекта паризької поліції Жана Шіаппа.

З новою потужністю хвиля обвинувачень та закликів «L'Humanité» вдарила 6 лютого 1934 р., коли після довгоочікуваного звільнення Шіаппа Париж охопили небувалих розмахів демонстрації правих та ультраправих організацій:

«Вогняні хрести», «Молоді патріоти», «Французька дія» та «Хлопці короля» вчинили спробу захопити парламент. У цей день у газеті під величезним заголовком «Manifestez!» («Маніфестуйте!») було викладено свою версію бачення поточних подій: «Під приводом відставки Шіаппа фашистські організації та урядові загони мобілізувалися проти робітників. Учора в Парижі кружляли загони кулеметників, дивізія кавалерії, танки, групи міліції, які прибули на підкріплення. Кого вони прагнуть переконати, що сили такого масштабу потрібні тільки для того, щоб стримати ці банди “Хлопців короля”, “Молодих патріотів”, франшистів та інших фашистських груп? Адже уряду напрочуд легко просто їх розпустити, як колись військові організації російських білих. Натомість уряд їх не лише захищає, а ще й сприяє. Це тому, що він потребує цієї фашистської агітації, бо *в цю годину буржуазія більше не може правити звичними “демократичними” методами*» [2]. Це риторичне запитання автора і справді наштовхує на роздуми щодо мотивів влади зібрати такі збройні формування на маніфестацію. У цій ситуації, пише автор Марсель Кашен, Комуністична партія закликає до боротьби проти фашистських групувань, «братів убивць у чорних та в коричневих сорочках», причому «ми не можемо боротися проти фашистських банд без одночасної боротьби з урядом, який дозволяє, спрощує та допомагає їхньому розвитку».

7 лютого більша частина номера «L'Humanité» була присвячена подіям минулого дня. Окрім хроніки подій, було знову повторено всі звинувачення в бік уряду, хіба що зі значно більшим драматизмом: «Уперше за довгі роки землю Парижа встелено трупами. Те, що ми передбачали вже протягом місяця, справдилося: буржуазія вже не може правити звичайними методами. Їй потрібні шаблі, кулемети та гармати! Режим бруду та крові! <...> Проти фашистів, проти демократії, яка фашизується!» [8].

Після бентежних подій 6 лютого Едуард Даладьє подав у відставку, і замість нього главою уряду став Гастон Думерг, що дотримувався радикальних поглядів. Звісно, «L'Humanité» відреагувала на цю новину вкрай негативно: «Міністерство катів скинуто! Новий крок до фашизму: Думерг збудує уряд цілковитої влади» [6]. До

нового міністерства увійшло вісім радикал-соціалістів та вперше в історії неосоціаліст (Адрієн Марке). Найбільше незадоволення газета висловила щодо таких імен, як Андре Тардьє, П'єр-Етьєн Фланден, Луї Барту (про якого написали, що він «нагадує дещо гниле»), генерал Анрі-Філіпп Петен, військовий міністр, який став пізніше колабораціоністським главою Французької держави за режиму Віши, та генерал Віктор Денен – двох останніх охарактеризували як «зміцнення імперіалістичної політики “пацифістської” Франції». Підсумовано ж склад нового уряду було так: «Підкреслена антипролетарська жорстокість та соціальна демагогія, символ фашизації капіталістичної демократії і буржуазної Держави. Ось що являє собою новий уряд» [11].

Таким чином, проаналізувавши номери «L'Humanité» з 1933 по 1934 рр., можна виділити такі основні тенденції. По-перше, обговорення теми фашизму стало особливо активним через прихід до влади Гітлера та його заходи, скеровані проти комуністів та КПН. У Франції фашизм розглядався як теоретично можливий, оскільки криза капіталізму, котрий не здатний забезпечити робітникам гідне життя, викликає в них розпач, а тому вони стають особливо чутливими до поширення фашистських ідей. По-друге, під час політичної кризи початку 1934 р. уряд Шотана було названо фашистським, оскільки він не розпускав фашистські організації, а «заохочував їх існування», і до того ж нарощував поліцейські сили та ухвалював закони на підтримку буржуазії. Широку кампанію було розгорнуто також проти префекта поліції Парижа Жана Шіаппа та його «преторіанців» – префектури в кількості 16 тисяч осіб, котрі під час заворушень у Менілмонтані охороняли фашистські лави від пролетарів, і через це було зроблено висновок, що влада є наскрізь фашистською. Саме тому відповідальність за поширення фашистських ідей було покладено на владу, а не на самі організації, незважаючи на їхню самостійність та численність. Тож не проти них, а саме проти влади та уряду газета й закликала боротись. Тобто можливість того, що фашистські організації є незалежними політичними силами в розхитуванні ситуації у Франції, повністю ігнорувалася в «L'Humanité».

Список літератури та джерел

1. À bas le fascisme! Pendant 3 heures les ouvriers parisiens tiennent la rue // L'Humanité. – 1934. – 15 janvier. – P. 1.
2. Cachin M. Manifestez! / M. Cachin // L'Humanité. – 1934. – 6 février. – P. 1.
3. Ferrat A. Des milliers de travailleurs manifestent vigoureusement à Mélimontant contre les bandes fascistes et contre le gouvernement des staviscrates / A. Ferrat // L'Humanité. – 1934. – 15 janvier. – P. 1.
4. Gitton M. AUX MASSES. Il faut gagner la jeunesse ouvrière / M. Gitton // L'Humanité. – 1933. – 19 janvier. – P. 1–2.
5. La fuite honteuse // L'Humanité. – 1934. – 15 janvier. – P. 3.

6. Le ministère des fusilliers a démissionné. Un pas nouveau vers le fascisme : Doumergue serait chargé de constituer un gouvernement de pleins pouvoirs // L'Humanité. – 1934. – 8 février. – P. 1.
7. Marty A. Chiappe toujours libre complot et provoque / A. Marty // L'Humanité. – 1934. – 5 février. – P. 1.
8. Paris ouvrier à riposte! // L'Humanité. – 1934. – 7 février. – P. 1.
9. Peri G. Les résultats de la politique du “moindre mal” – Hitler chancelier! / G. Peri // L'Humanité. – 1933. – 31 janvier. – P. 1.
10. Peri G. Quand gouverne la “Peste brune” à Berlin, à Halle, à Dresde les bandes nazis font couler le sang ouvrier / G. Peri // L'Humanité. – 1933. – 1 février. – P. 1.
11. Plus avant dans la voie de la fascisation – Doumergue constitue un gouvernement Oustric-Stavisky // L'Humanité. – 1934. – 8 février. – P. 1.
12. Plus de 3 millions d'Huma en six jours! // L'Humanité. – 1934. – 14 février. – P. 6.
13. Vaillant-Couturier P. Leurs sanctions / P. Vaillant-Couturier // L'Humanité. – 1934. – 2 février. – P. 1.

O. Obzor

THE CULPRITS OF SPREADING FASCISTIC IDEAS IN FRANCE ACCORDING TO “L’HUMANITÉ” (1933–1934)

This article examines how the activity of French fascist organizations and related political events are presented in the communist newspaper “L’Humanité”. Available published issues of the newspaper permit to identify who was considered guilty of spreading fascism and how the communists defined it.

Keywords: fascism, “L’Humanité”, French communist party, Chautemps.

Матеріал надійшов 03.12.2014

УДК 956.94:32.0195]“1967/1973”

Ремарович О. І.

ІЗРАЇЛЬСЬКА ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЩОДО ПОДІЙ 1967–1973 РР.

У статті розглядається соціальний аспект дипломатичної політики Держави Ізраїль у період між Шестиденною війною та Війною Судного дня. Особливу увагу було приділено соціологічним опитуванням, що репрезентують зміну думки громадськості в зазначений період.

Ключові слова: Держава Ізраїль, Шестиденна війна, Війна Судного дня, громадська думка.

Упродовж періоду між 1967–1973 рр. ізраїльська політична еліта намагалася заручитися підтримкою єврейського населення Держави Ізраїль і міжнародної громадськості. Спірним було й залишається питання щодо позиції стосовно утримування територій, що відійшли до Ізраїлю в результаті двох війн – Шестиденної війни та Війни Судного дня. Завданням цієї статті є висвітлення еволюції громадської думки мешканців Держави Ізраїль та ізраїльської політики щодо підконтрольних територій.

Якщо звернутися до результатів опитувань 1967–1972 рр. в Державі Ізраїль, які аналізує Алек Д. Епштейн, то, за винятком Синайського півострова, більшість ізраїльтян виступала проти відходу із зайнятих територій [2, с. 105]. Якщо розглядати події 1967 р. як перемогу політичного сіонізму, тобто приєднання нових територій, то Ізраїль постає в наших очах і в очах мешканців країни як багатонаціональна держава. Виникає запитання: чи готовими до такого повороту подій були вершители дипломатичної долі